Фінансується Європейським Союзом

erim Equal Rights & Independent Media

МІЖНАРОДНИЙ ФОНД ВІДРОДЖЕННЯ

ATLAS NETWORK

ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ

“Надія живе завжди”

Основні економічні тенденції та очікування у лютому 2024

за результатами «Нового щомісячного опитування підприємств», #NRES

Оксана Кузяків, виконавча директорка ІЕД

Євген Ангел, старший науковий співробітник ІЕД

Ірина Федець, старша наукова співробітниця ІЕД

Анастасія Гулік, наукова співробітниця ІЕД

Київ, 13 березня, 2024

ПРО «НОВЕ ЩОМІСЯЧНЕ ОПИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ»

Опитування щомісяця

Найсвіжіші дані зібрано **19 – 29 лютого, 2024**

ВИБІРКА: **у лютому** опитано **542 підприємства**

Проведено вже **22 опитування** (з травня 2022 року)

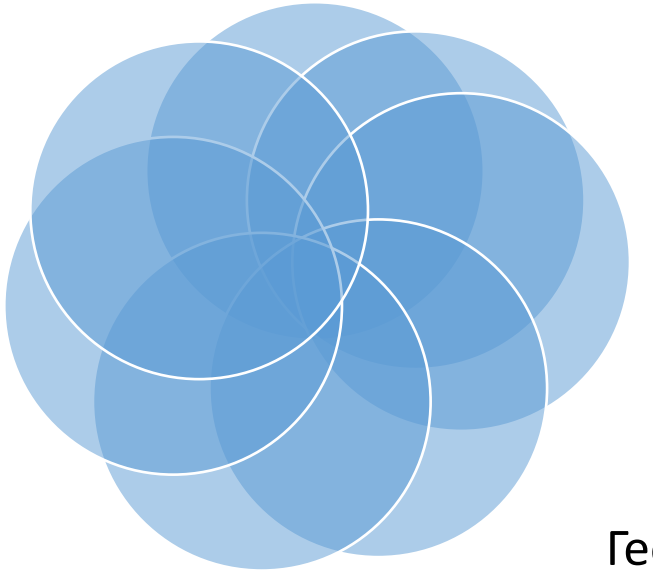

Підприємства **усіх розмірів**

Сектори: **Промисловість +** (Ритейл, Агро)

Географія: **21 з 27** регіонів України

Головний результат

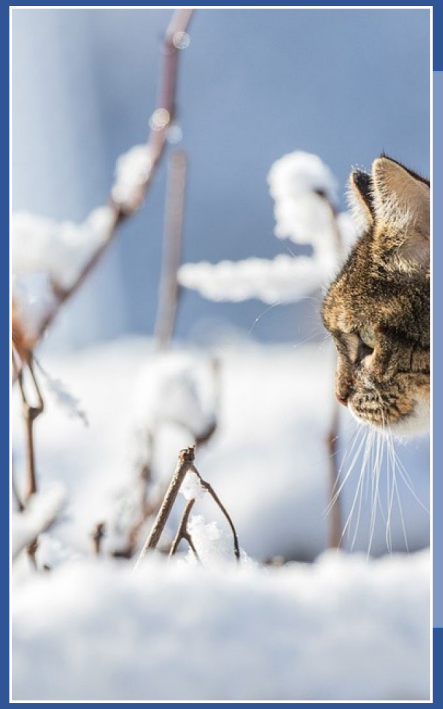

На тлі **покращення короткострокових очікувань** і традиційно **високого рівня дворічної невизначеності** **дефіцит працівників** став однією з ключових **перешкод** для розвитку бізнесу.

Зміни за минулий рік

Головні результати 1

Індекс Відновлення ділової активності (ІВДА) **залишається додатнім**, проте **зменшується** другий місяць поспіль

Частка підприємств, що працюють **на повну потужність**, незначним чином **збільшилась**

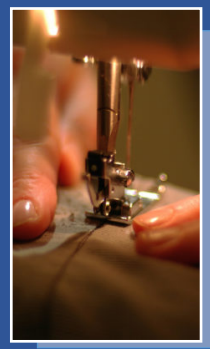

Агрегований показник перспектив промисловості **зріс** після двомісячного **зниження**

Індекс Відновлення Ділової Активності (ІВДА)* продовжує погіршуватись

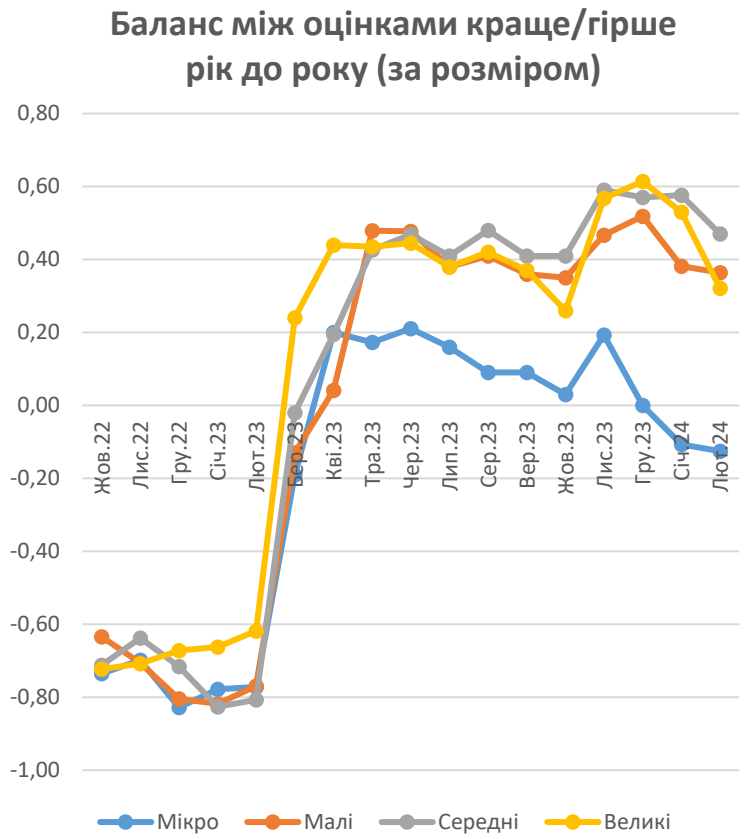

У лютому 2024 року порівняно до січня Індекс Відновлення Ділової Активності (ІВДА) **зменшився із 0,43 до 0,34** (за шкалою від -1 до +1)

<u>Це відбулось завдяки змінам у % краще/без змін відповідей:</u>

- Частка підприємств, які повідомили, що **їх ділова активність краща**, ніж у попередньому році, **знизилася** з 56,0% у січні до 44,8% у лютому
- **Зросла частка тих, для кого нічого не змінилося** із 30,9% до 44,0%
- Частка тих, для кого ситуація **стала гірше**, ніж була рік тому, кілька місяців поспіль залишається без **суттєвих змін** (13,1% у січні та 11,2% у лютому)

АЛЕ є суттєві відмінності в залежності від розміру підприємств.

У лютому значення ІВДА **суттєво не змінилось для малих підприємств та зменшилось для великих і середніх. Показник для мікропідприємств залишається від'ємним і продовжує знижуватись**

* ІВДА ґрунтується на питанні, де менеджери порівнюють “як є зараз” vs “як це було рік тому”

«Зараз» vs «до 24 лютого 2022»: незначне пожвавлення

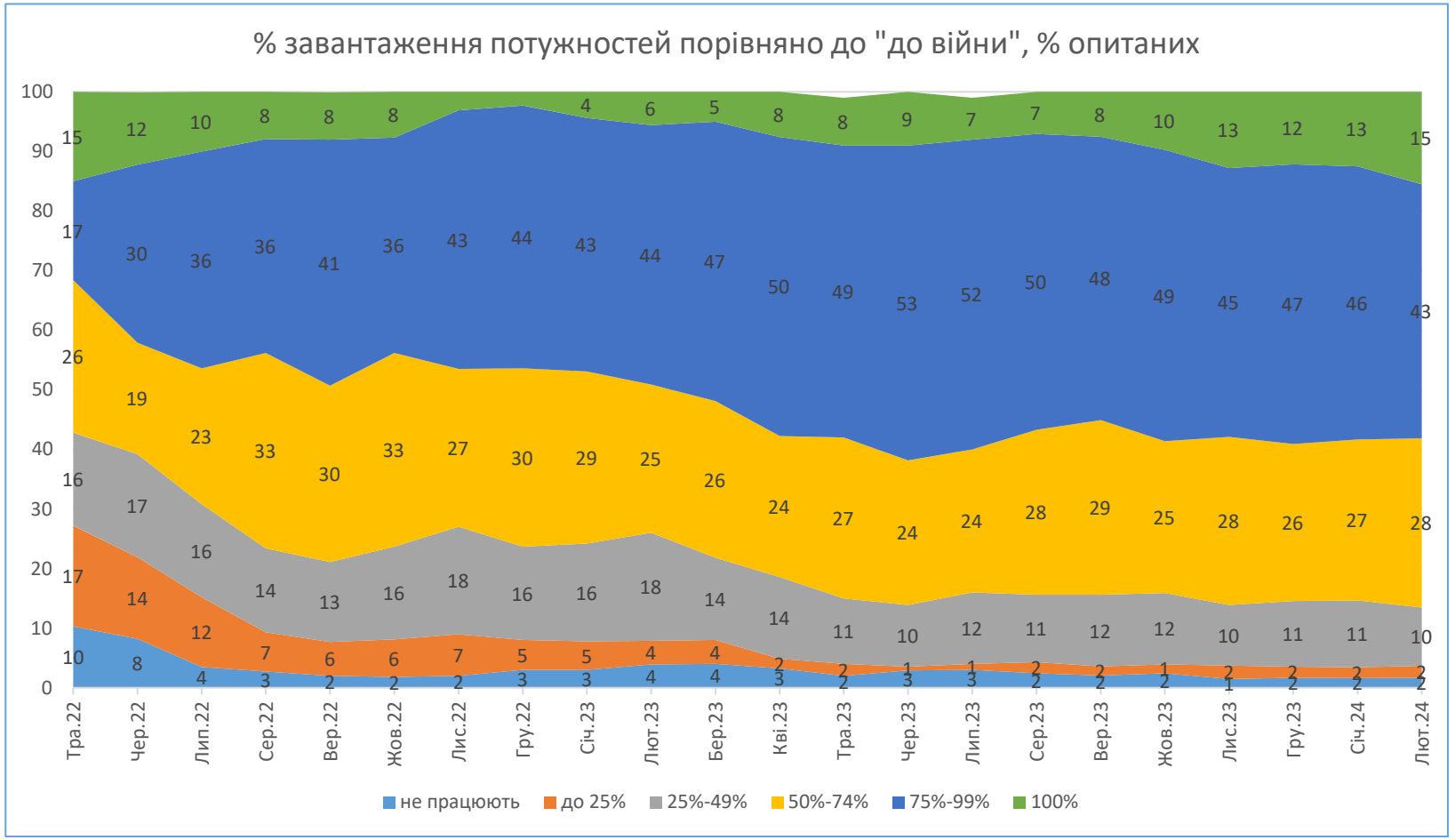

- Частка підприємств, що працюють **на 100% потужності**, дещо збільшилась, із 13% у січні до 15% у лютому
- **%** підприємств, які не працюють взагалі, не перевищує **2% вже більше ніж півроку**

Агрегований показник перспектив промисловості (АППП)*

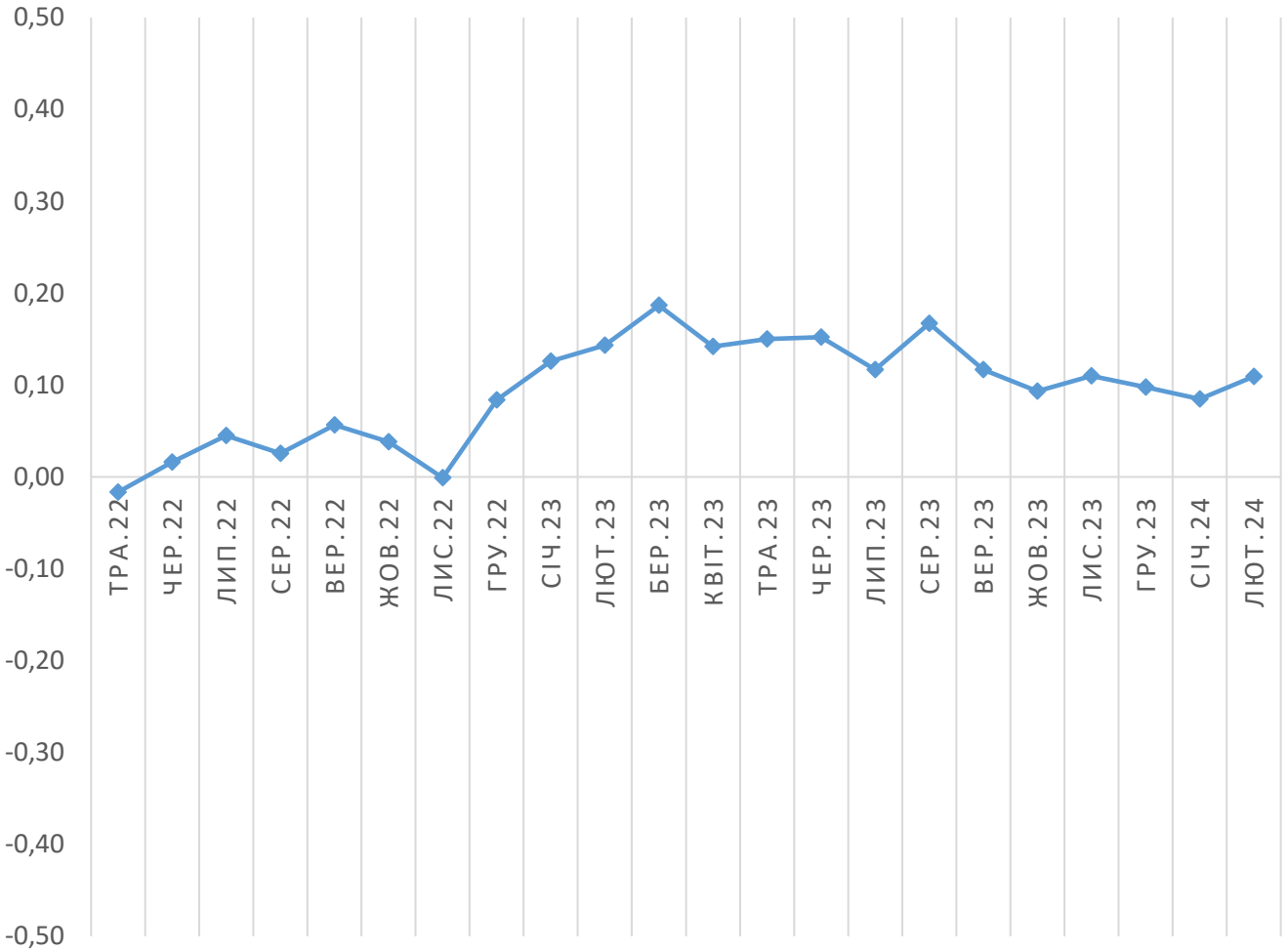

АППП незначним чином зріс (із 0,08 до 0,11)

<u>У лютому 2024 року порівняно з січнем коливання складових АППП такі:</u>

- **Очікування виробництва** (ОВ) **зросли** із 0,36 до 0,42
- Складова **запаси готової продукції** (ЗГП) **залишилась без суттєвих змін** (-0,10 у лютому vs -0,11 у січні)
- Складова **обсяг нових замовлень** (ОНЗ) **дещо зросла** (з -0,22 до -0,19)

**АППП= ОВ+ОНЗ+(-ЗГП)/3*

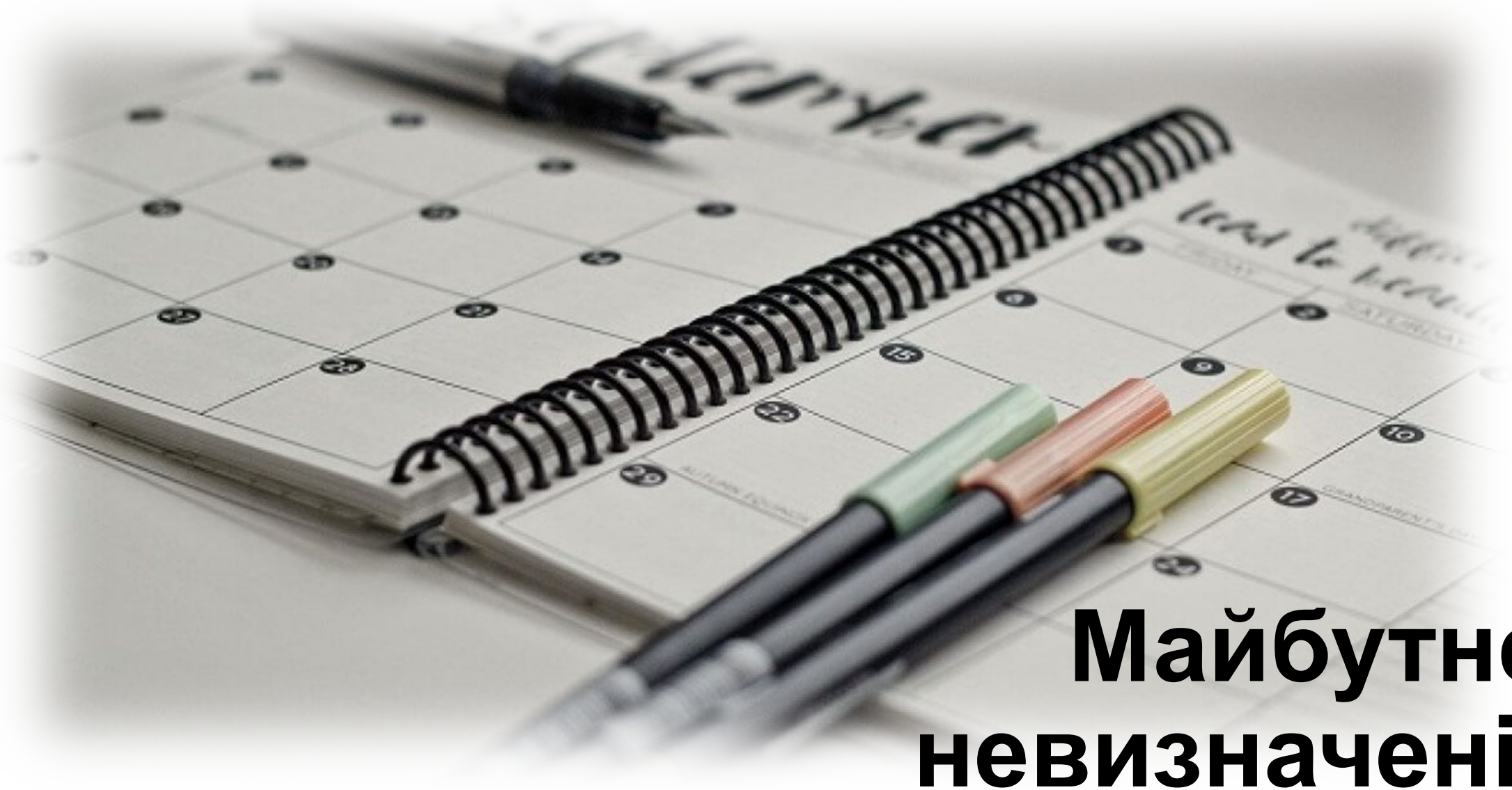

Майбутнє та невизначеність

Головні результати 2. Невизначеність

Невизначеність **у 6-місячній перспективі** суттєво **не змінюється для** фінансово-економічної ситуації на підприємстві **вже кілька місяців поспіль**

Невизначеність **у 6-місячній перспективі** для очікуваних змін загально-економічного середовища **зросла після трьох місяців зниження**

Невизначеність у **перспективі 3-х місяців зменшилась для усіх виробничих показників та суттєво не змінилась для нових замовлень**

Невизначеність у 2-річній перспективі **залишається без суттєвих змін**

Невизначеність у піврічній перспективі зросла для загальноекономічного середовища

В перспективі півроку

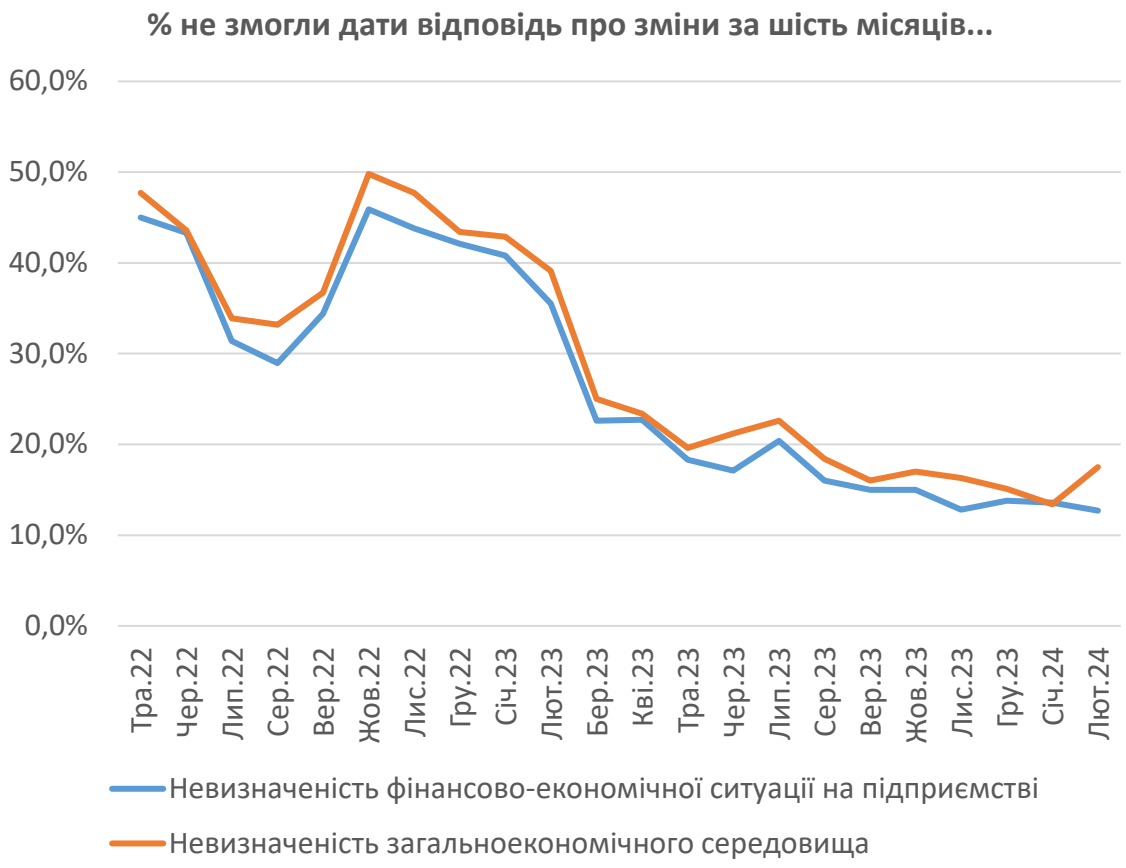

В перспективі трьох місяців

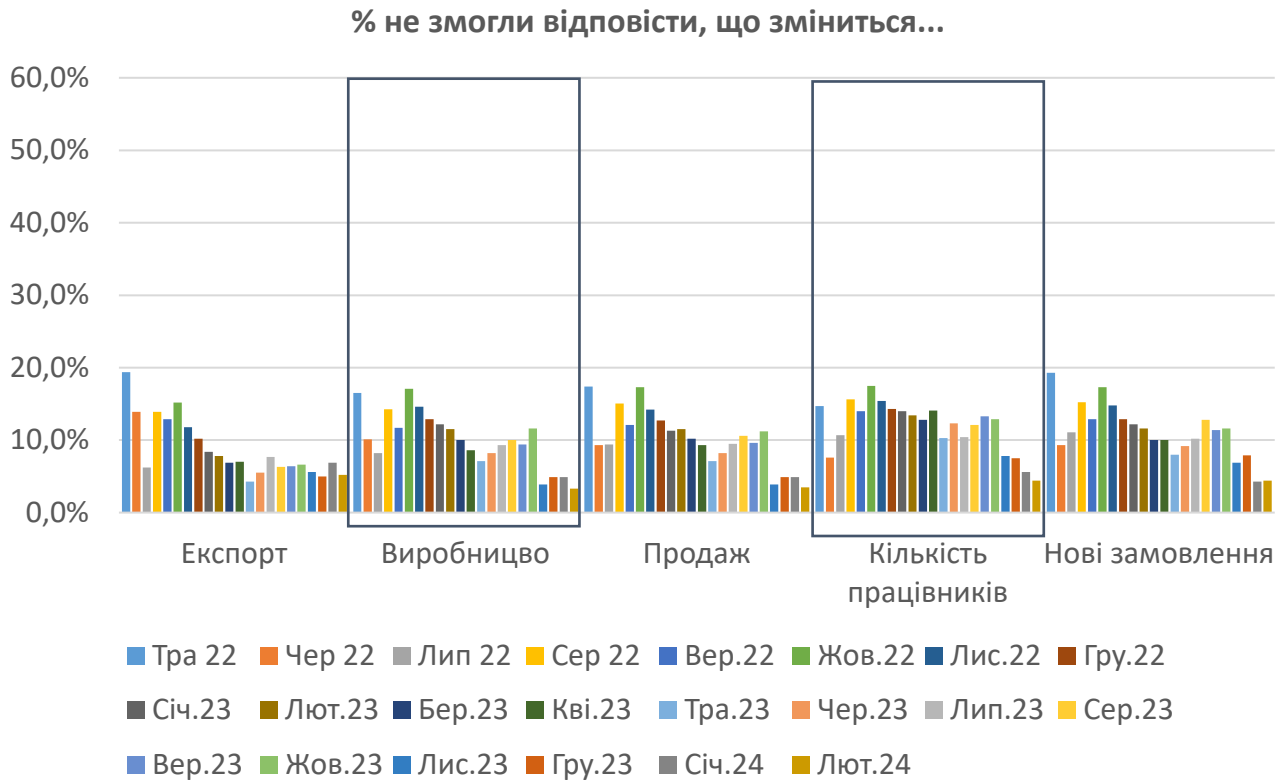

Невизначеність у довгостроковій перспективі без суттєвих змін

Невизначеність у дворічній перспективі

"Важко передбачити, що буде з діяльністю підприємства через 2 роки", % підприємств

% підприємств, які не мають уявлення про свої плани на 2 роки – 51% (49% у січні)

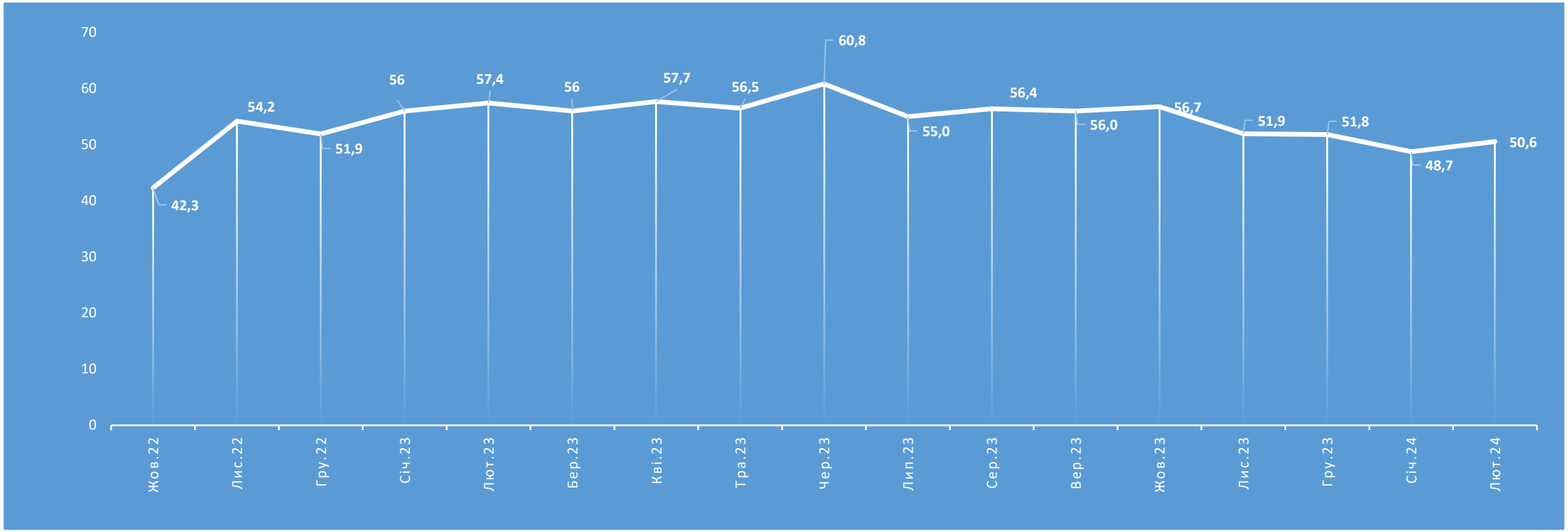

Головні результати 3. Довгострокові та середньострокові очікування залишаються оптимістичними та без змін

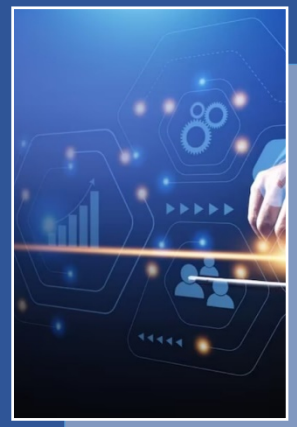

У лютому 2024 **очікування бізнесу на дворічну перспективу** залишились **без змін** порівняно до січня

6-місячні очікування щодо фінансово-економічної активності підприємств та загально-економічного середовища залишаються **без суттєвих змін**

Очікування у довгостроковій перспективі залишаються без змін

Індекс очікуваних змін у довгостроковій перспективі

- Індекс очікуваних змін у перспективі 2 роки у лютому, як і у січні становить 0,17
- Шкала з -1 (погано) до +1 (добре)

Очікування у дворічній перспективі

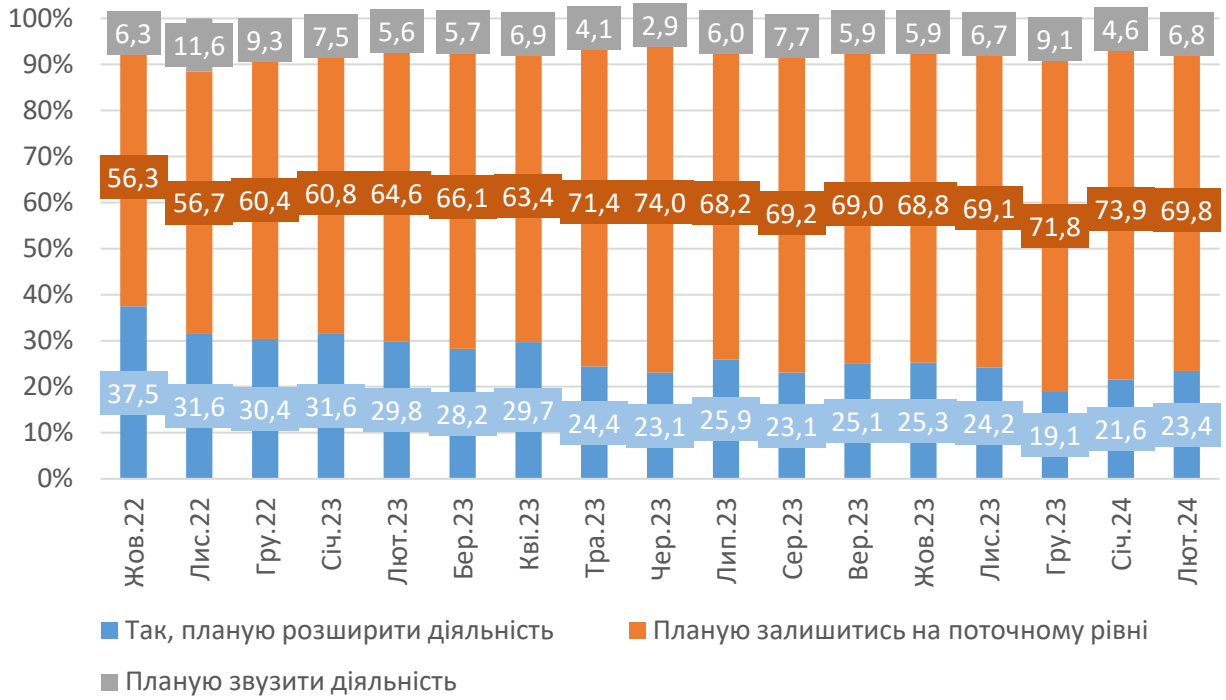

- **% підприємств, які планують зростання через 2 роки, зріс** з 21,6% до 23,4%
- у лютому **% підприємств, які планують скоротити ділову активність, зріс** із 4,6% до 6,8%

6-місячні перспективи: без суттєвих змін

Фінансово-економічна ситуація на підприємстві

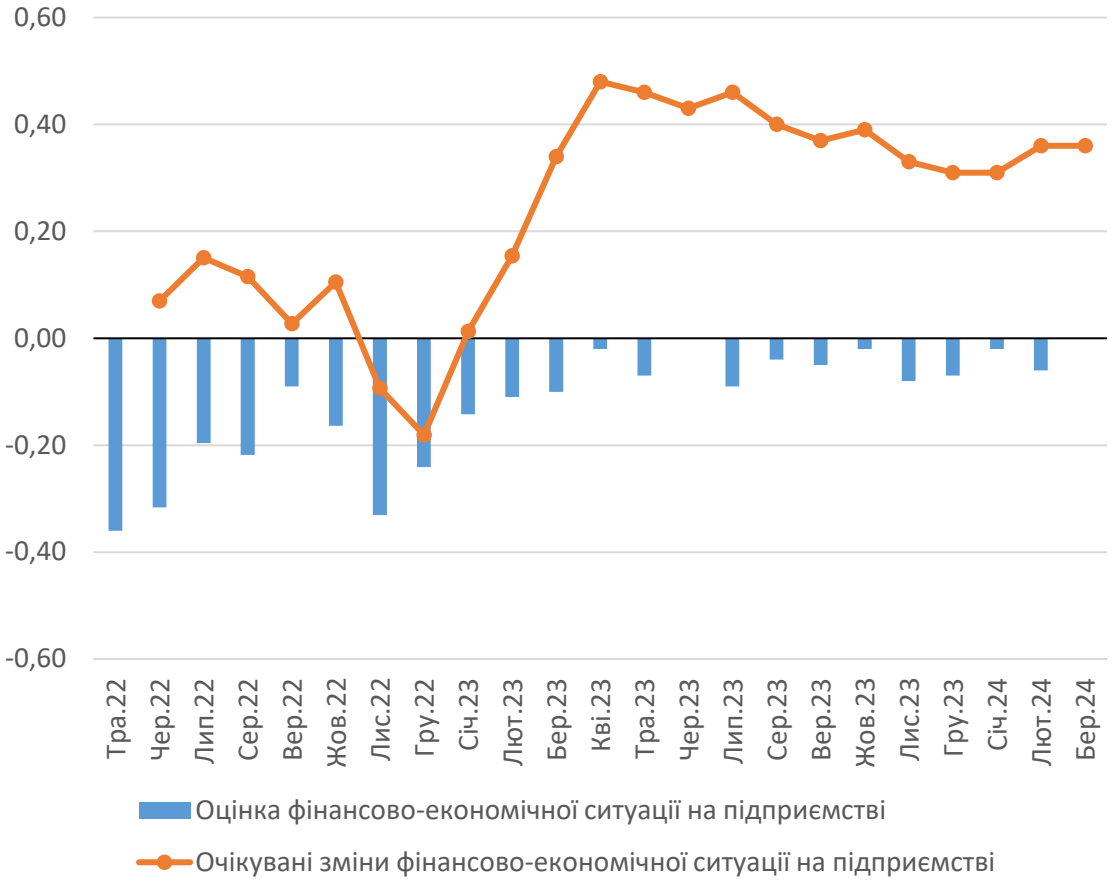

Загальноекономічна ситуація в країні

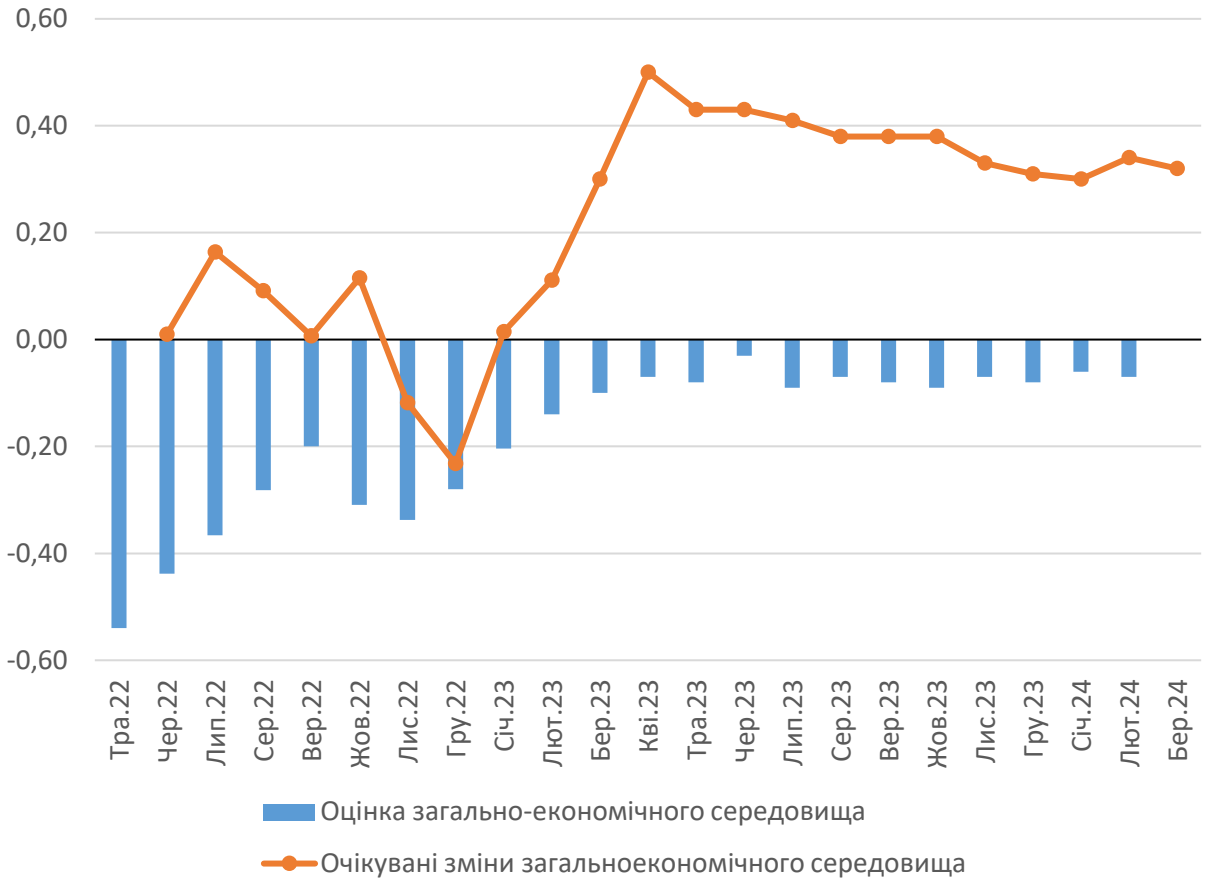

Діяльність підприємств у минулому та очікування на майбутнє

Головні результати 4: Результати та очікування

Виробничі показники у лютому порівняно з січнем **незначним чином покращились**

Очікування щодо виробництва в перспективі на 3 місяці **покращились** після кількох місяців стагнації

Кількамісячна **тенденція до скорочення кількості працівників перервалась**, водночас проблеми з пошуком працівників потрібної кваліфікації залишились без змін

Результати роботи підприємств по **експорту дещо покращились**, водночас **очікувані зміни** в короткостроковій перспективі **залишаються без змін**

Виробництво: результати та очікування покращились

Результати (лютий до січня)

- % підприємств, які **нарощували обсяги виробництва суттєво не змінився** (24,3% у лютому та 23,2% у січні)
- % підприємств, що **скоротили обсяги виробництва зменшився** із 23,2% до 16,7%

Індекс змін збільшився із 0,05 до 0,11

Очікування на 3 місяці

- % підприємств, **які планують зростання виробництва** в найближчі 3-4 місяці, **зріс** із 39,2% до 43,8%
- % підприємств, які **очікують скорочення обсягів, зменшився** (із 4,8% до 2,5%)

Індекс очікуваних змін виробництва збільшився із 0,36 до 0,42

Виробництво, балансові показники

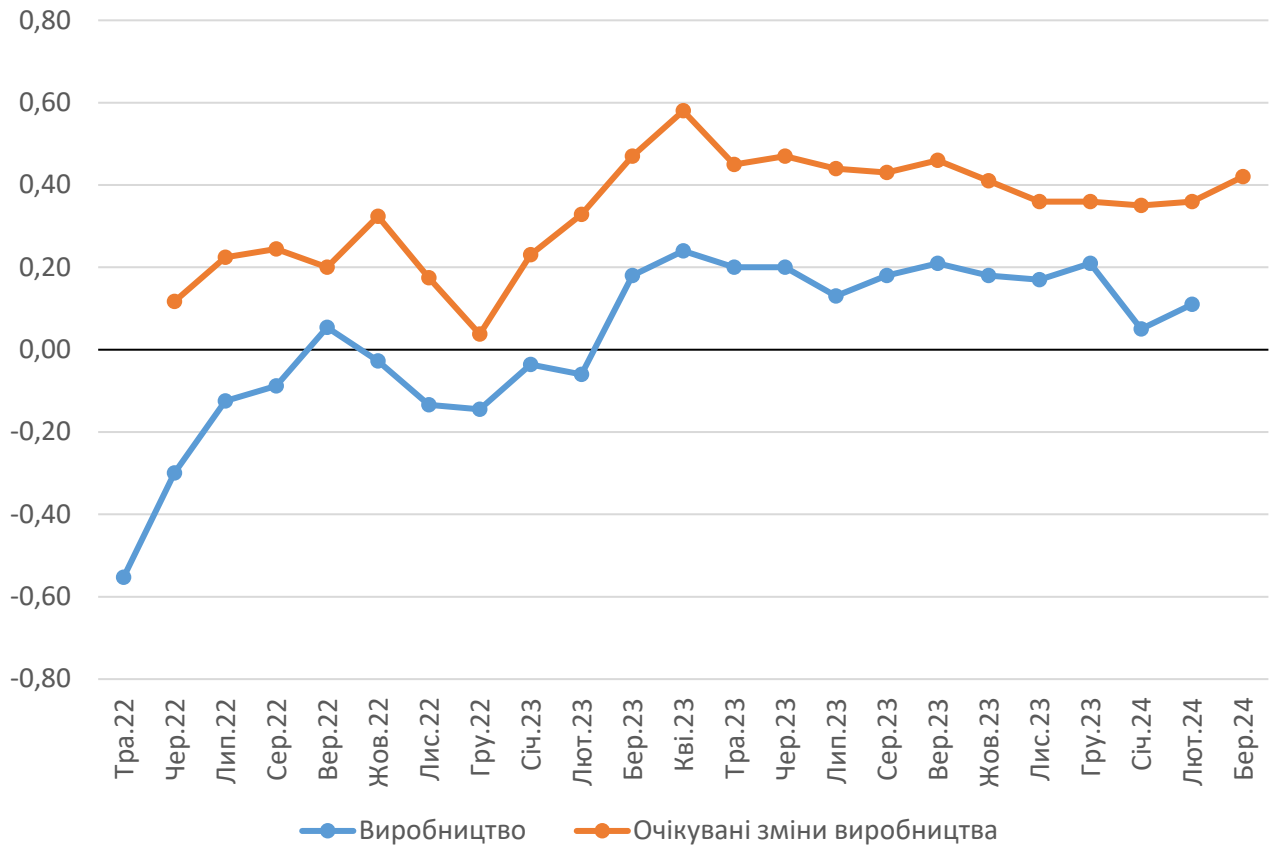

Експорт: незначне покращення результатів, очікування без змін

Результати (лютий до січня)

- % підприємств, що **повідомляють про зростання експорту, суттєво не змінився** (18,9% у лютому та 18,8% у січні)
- % підприємств, що **повідомляють про скорочення експорту, зменшився** з 34,2% у січні до 29,3% у лютому

Індекс змін зріс із до -0,11 до -0,08

Очікування на 3 місяці

- % підприємств, які **очікують зростання експорту, суттєво не змінився** (29,5% у лютому проти 28,9% у січні)
- % підприємств, які **планують скоротити експорт також без суттєвих змін** (5,0 % у січні та 4,8% у лютому)

Індекс очікуваних змін експорту майже не змінився і становить 0,28 (було 0,27)

Експорт, балансові показники

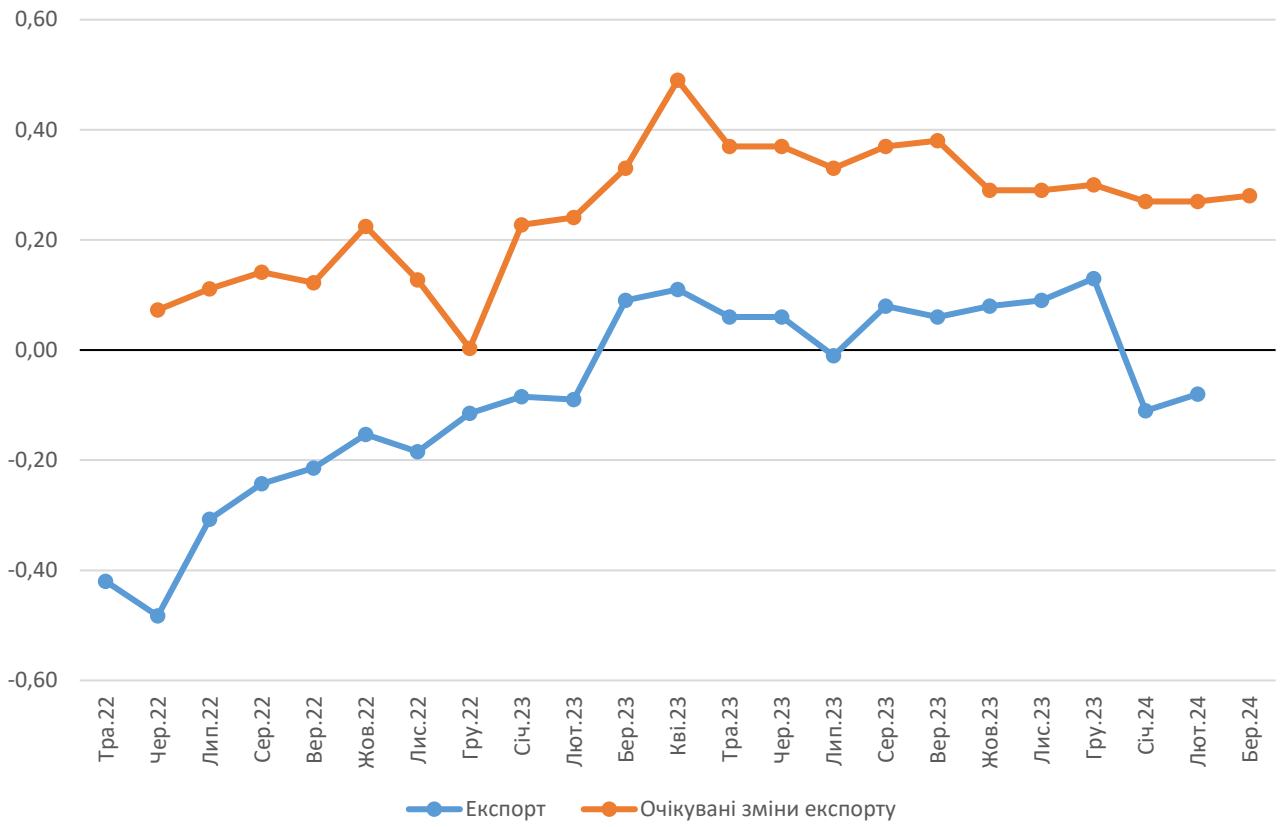

Продажі та нові замовлення: покращення результатів та очікувань

Продажі

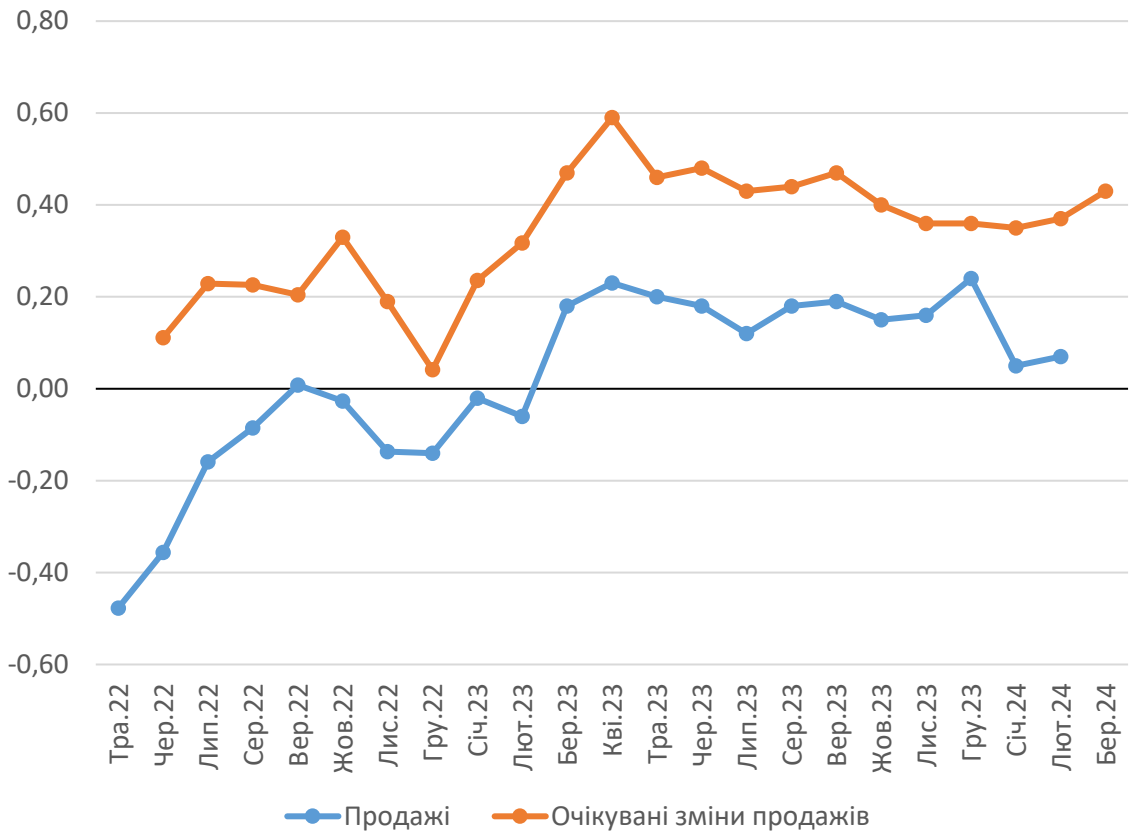

Нові замовлення

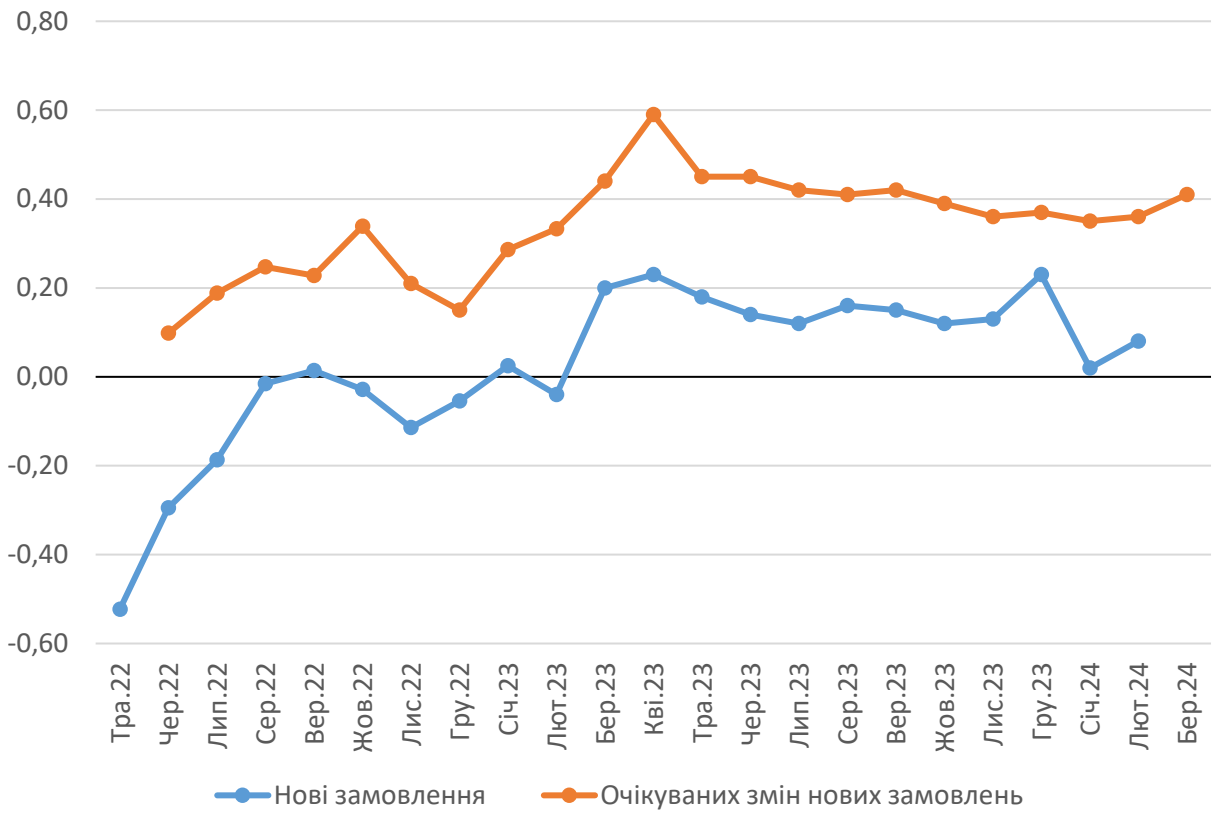

Термін нових замовлень

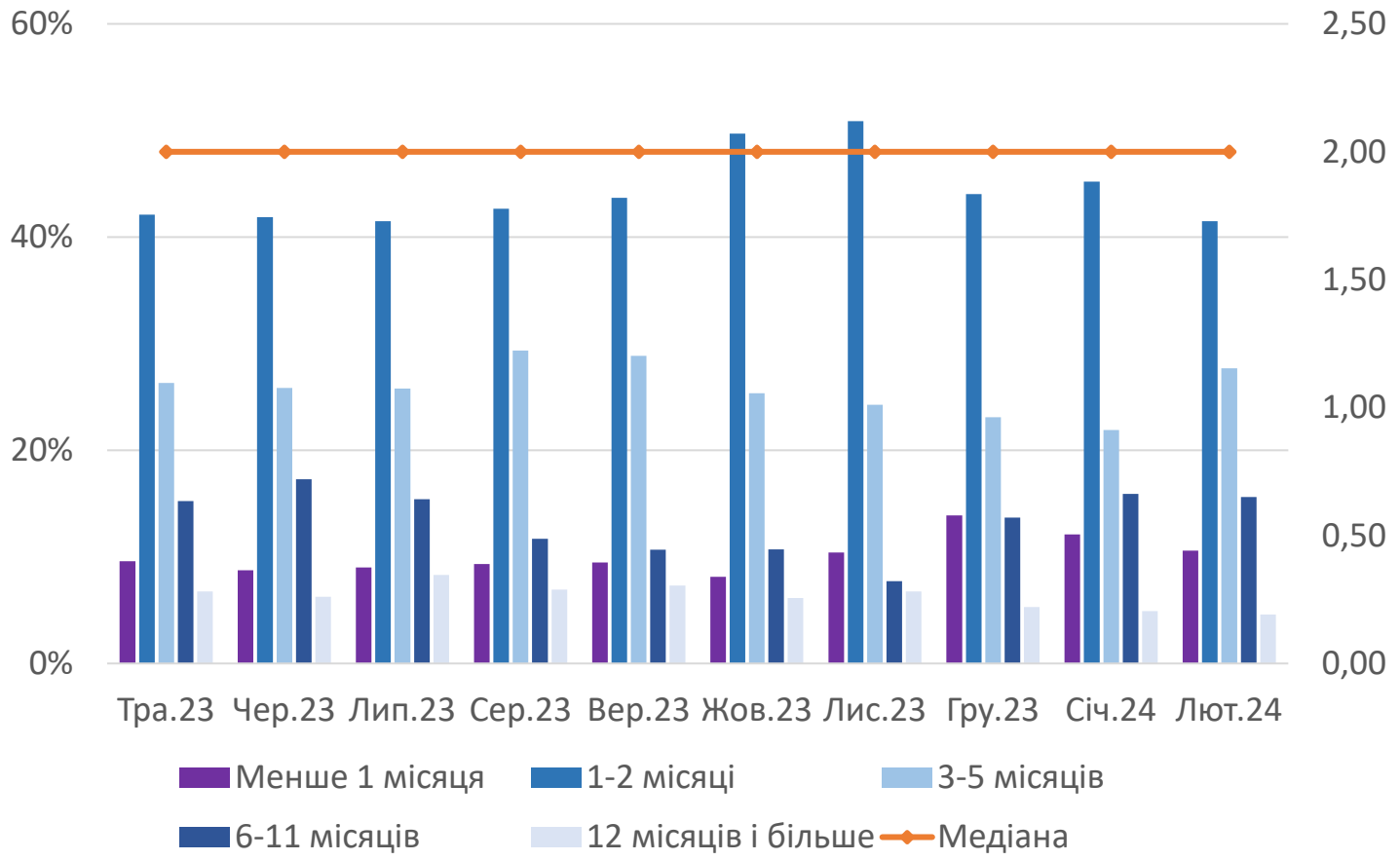

У лютому 2024 року середній портфель замовлень серед опитаних підприємств залишився на колишньому рівні

- **Середній термін нових замовлень залишається на рівні 2 місяців** (медіана) після зниження з трьох місяців у січні-квітні 2023 року
- **Частка підприємств**, які **мають замовлення не більше ніж на 2 місяці, зменшилася** до 52% у лютому з 57% у січні 2024 року

Зайнятість і ринок праці

Зайнятість: кількість працівників зросла

Кількість працівників

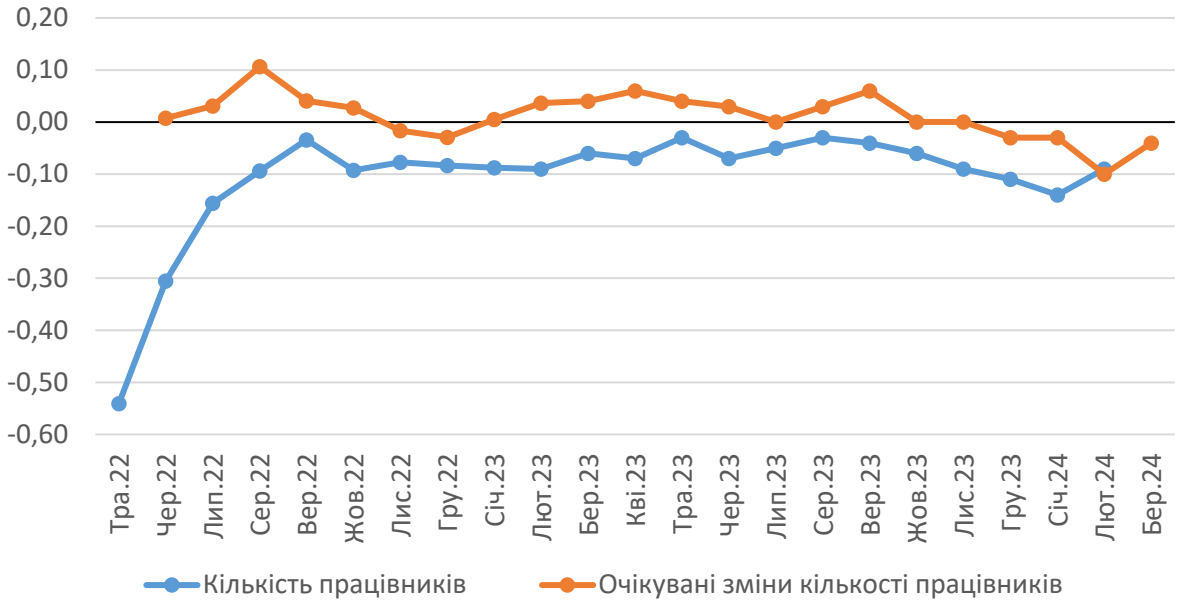

Очікування на 3 місяці

- % підприємств, що **планують зростання зайнятості в найближчі 3-4 місяці, суттєво не змінився** (2,5% у лютому та 2,7% у січні)
- % підприємств, які **мають намір скоротити чисельність працівників, зменшився із** 11,5% у січні до 5,2% у лютому
- % підприємств, **на яких не очікується змін у зайнятості, збільшився із** 85,8% до 92,2%

Кількість працівників у вимушених відпустках

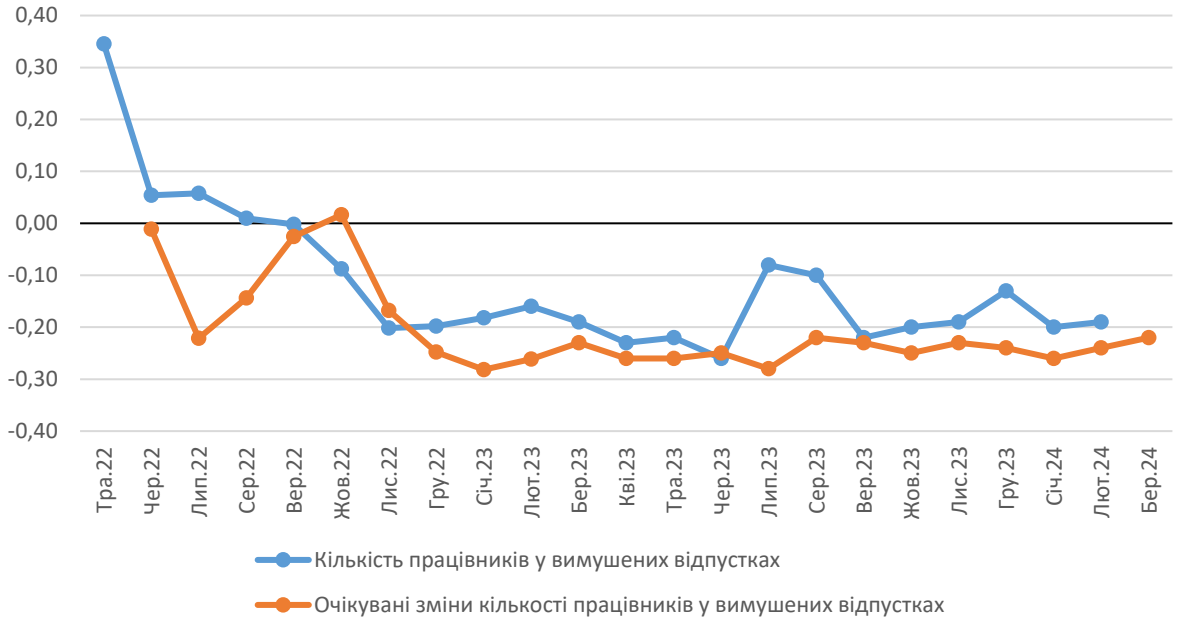

Очікування на 3 місяці

- % підприємств, які **планують збільшити кількість працівників у вимушених відпустці, майже без змін** (0,7% у лютому та 1,1% у січні)
- % підприємств, які **планують скоротити працівників у вимушених відпустці, зменшився** з 25,5% до 23,1%
- **% без змін** збільшився із 73,3% до 76,3%

Проблеми з пошуком працівників залишаються

Проблеми при пошуку працівників

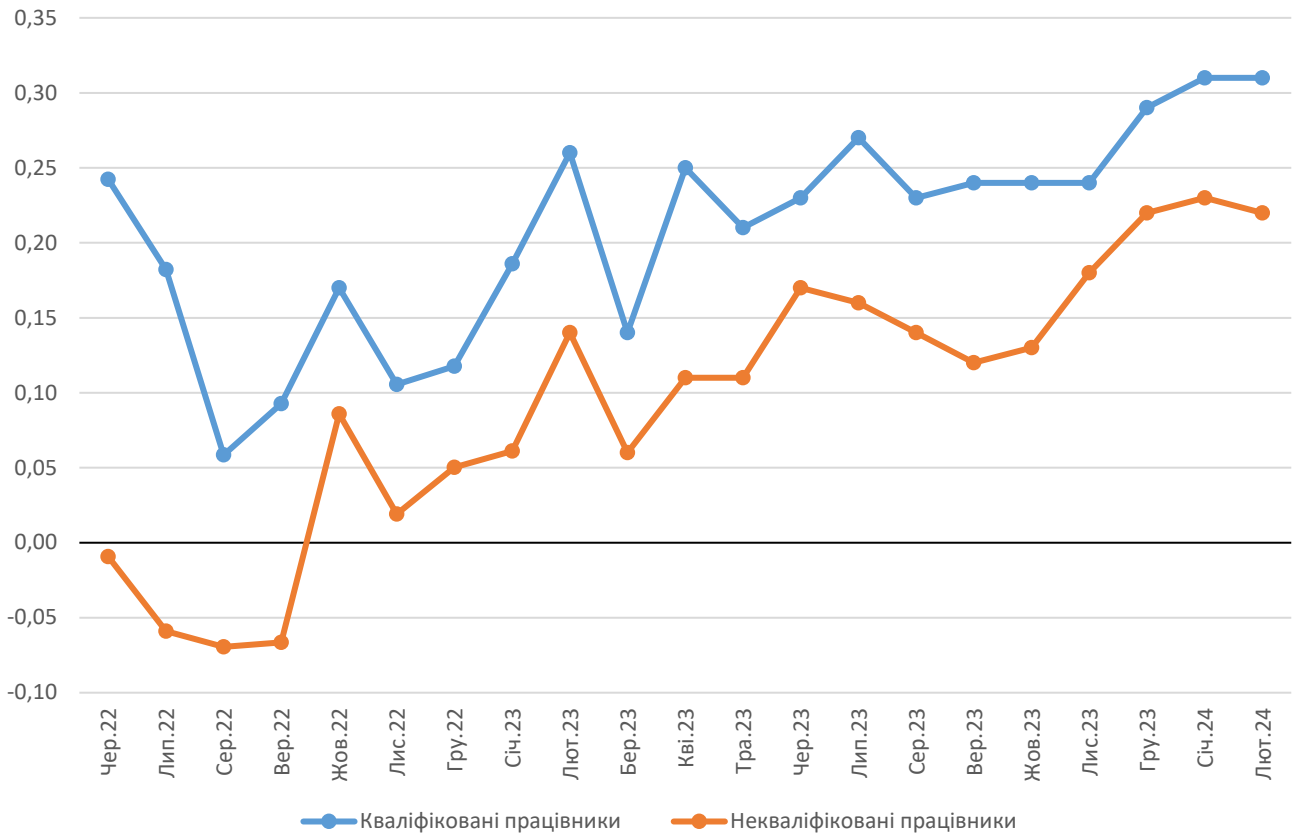

У лютому труднощі з пошуком працівників залишились без змін

Кваліфіковані працівники:

- % тих, хто повідомив, що таких працівників **знайти складніше майже без змін** (32,4% у січні та 31,0% у лютому).
- % тих, **кому простіше шукати кваліфікованих працівників, також суттєво не змінився** (1,2% у січні та 0,2% у лютому)

Некваліфіковані працівники:

- % тих, хто повідомив, що їх **легко знайти, залишається без суттєвих змін** (4,2% у січні та 4,8% у лютому)
- % тих, кому це **важче також майже не змінився** (27,6% у січні та 26,5% у лютому)

Перешкоди для ведення бізнесу, економічна політика, інвестиції

Головні результати 5: Перешкоди, економічна політика

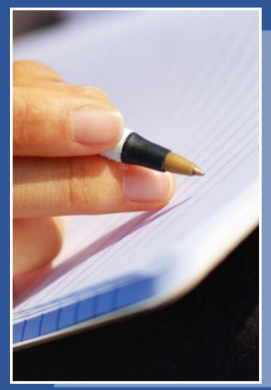

1-ше місце в списку перешкод залишилось за «зростанням цін»

% респондентів, для яких «небезпечно працювати» суттєво не змінився у відсотковому значенні, проте у рейтингу перешкода опустилась з 1-го на 3-тє місце

% негативних оцінок економічної політики Уряду дещо зріс за рахунок зменшення нейтральних оцінок

Основні перешкоди для ведення бізнесу у воєнний час, % респондентів

У лютому 2024 року у переліку перешкод відбулись деякі зміни

- Перешкода **«зростання цін на сировину та товари»** зі збільшенням значення із 46% до 49% **залишається на 1-му місці**
- **«Брак робочої сили»** збільшився у значенні з 41% до 46% і **піднявся з 3-го на 2ге місце**
- Перешкода **«небезпечно працювати»**, **опустилась з 1-го на 3-тє місце, хоча у відсотковому значенні суттєвих змін не відбулось** (46% у січні vs 45% у лютому)
- **«Перебої з електроенергією»** зменшились у значенні з 26% до 24% проте залишились на **7-му місці**
- **Корупція та тиск з боку правоохоронних органів не є суттєвими проблемами**

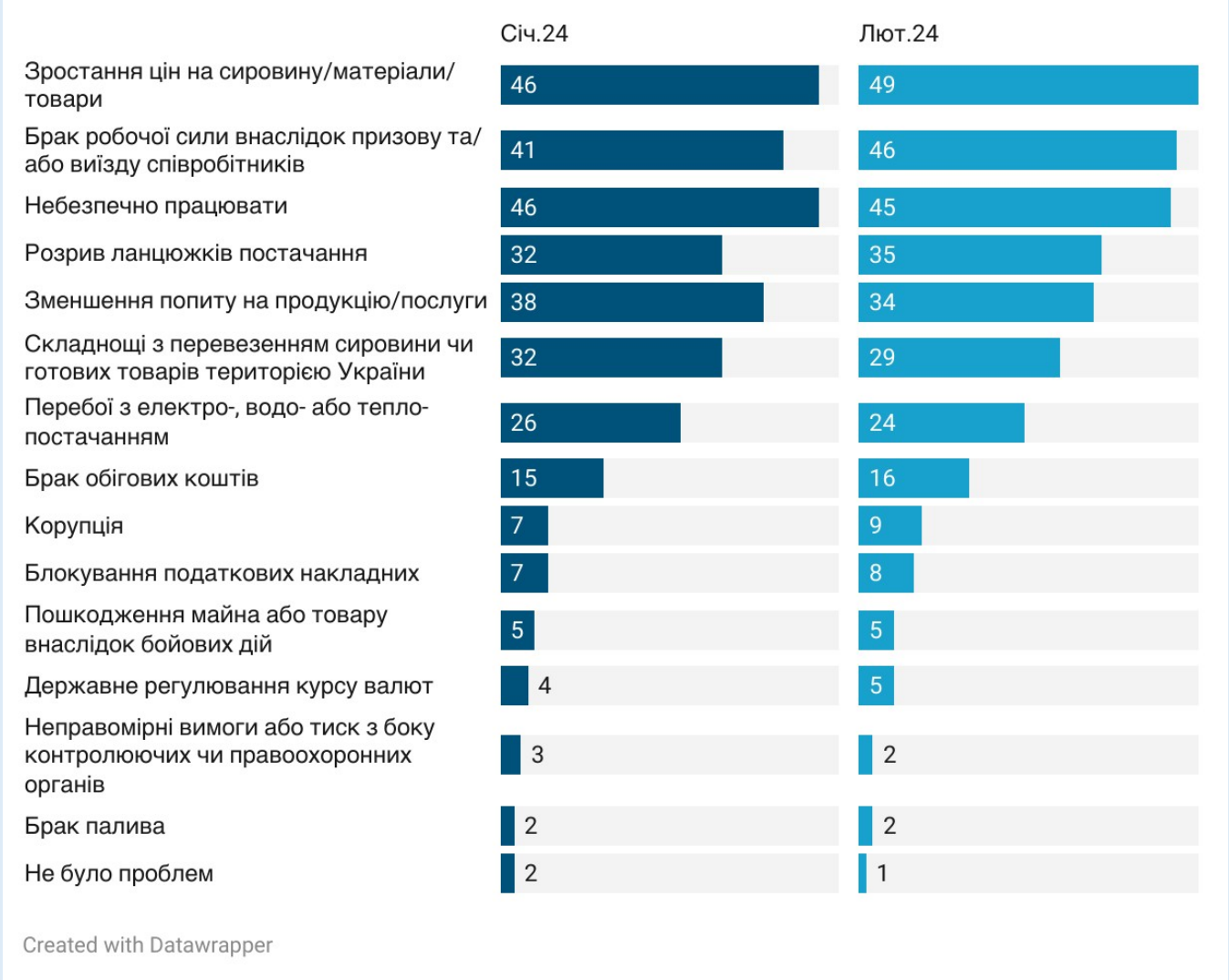

«Небезпечно працювати» все ще залишається важливою перешкодою для ведення бізнесу

- **У лютому 2024** року частка підприємств, які **повідомили, що працювати небезпечно, суттєво не змінилась** (45% у лютому та 46% у січні)
- Водночас, **у переліку перешкод «небезпечно працювати» опустилась з 1-го на 3-тє місце**

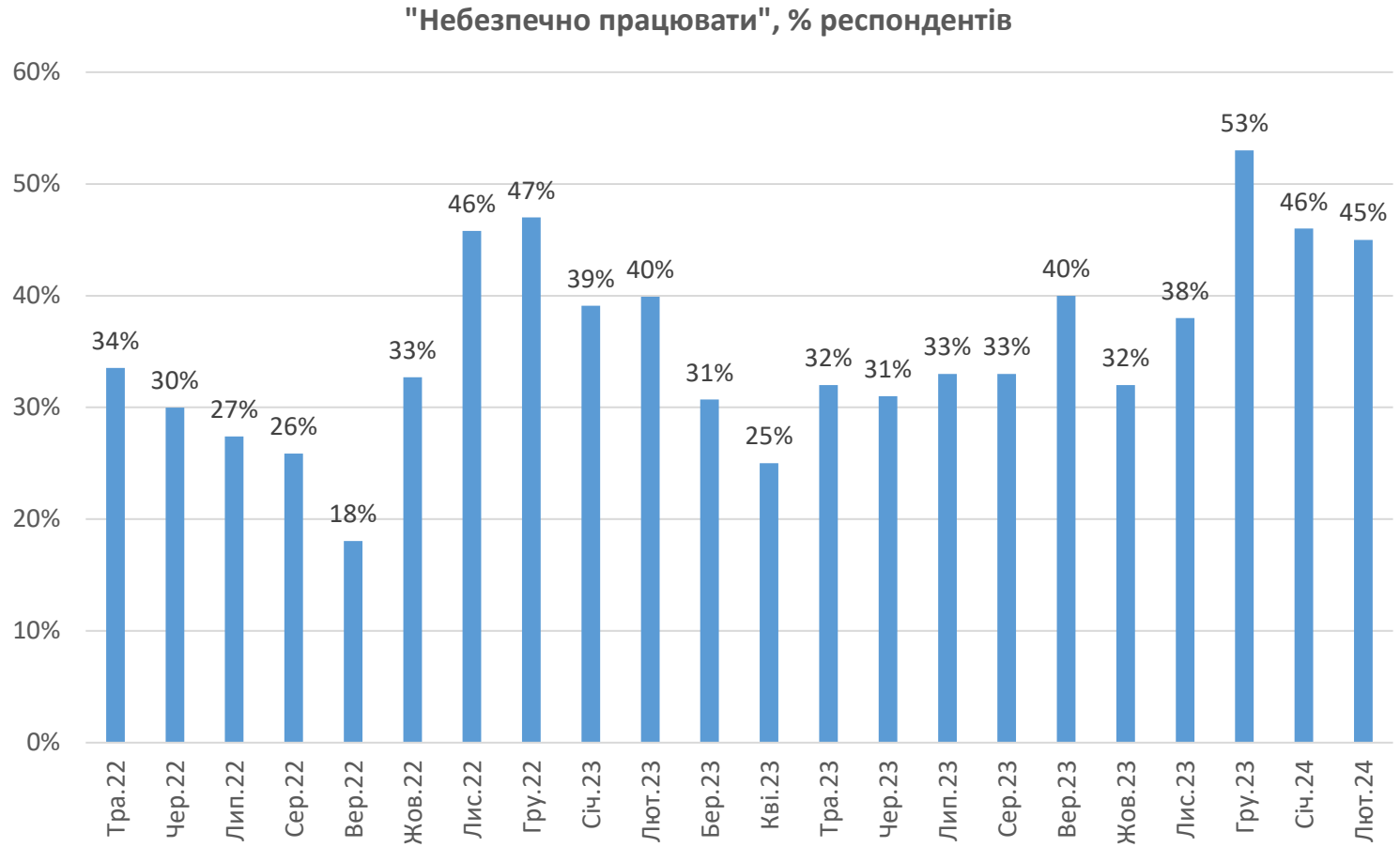

“Небезпечно працювати” у різних вимірах

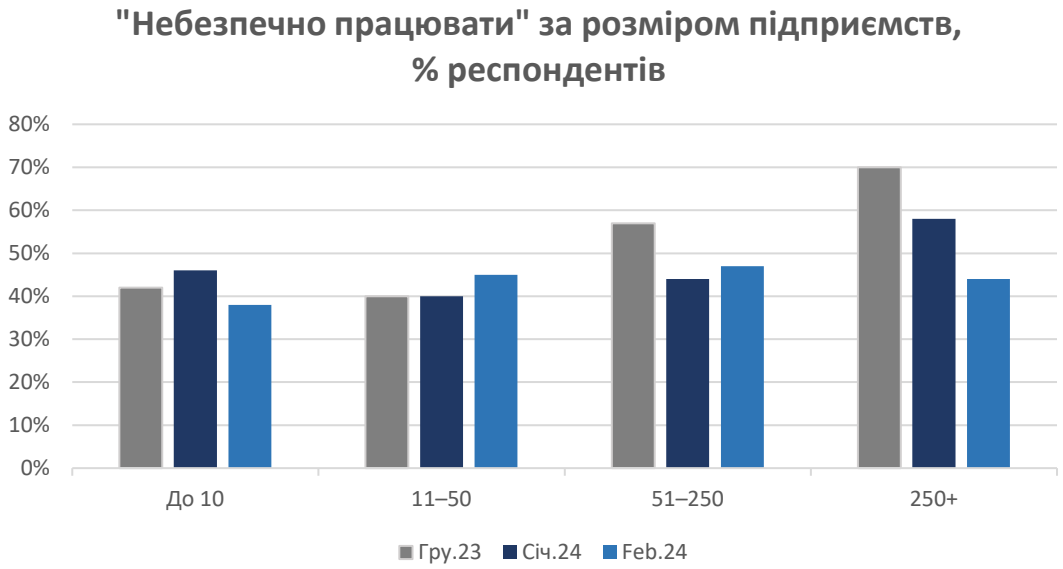

- % підприємств, які обрали **«небезпечно працювати», зменшився для великого та мікробізнесу.**

- **80+%** опитаних у **Київській, Одеській, Вінницькій, Житомирській та Львівській областях** вважають перешкодою небезпечні умови

«Небезпечно працювати» за регіоном, % респондентів

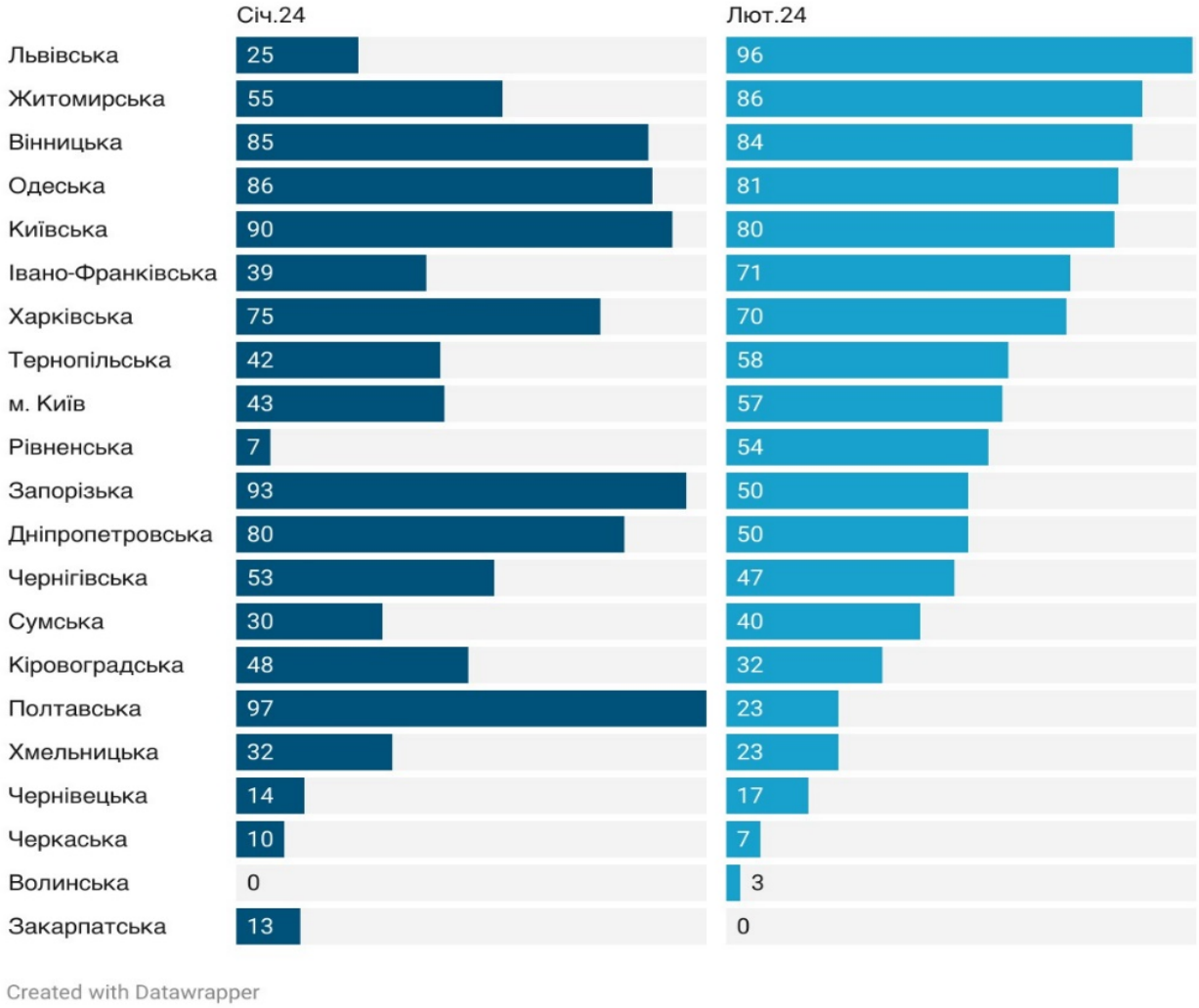

Частка нейтральних оцінок економічної політики Уряду зменшилась

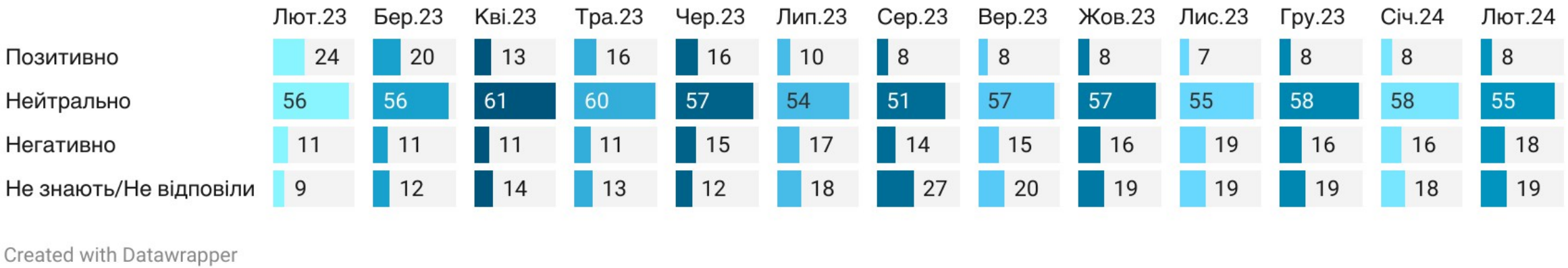

- **Частка позитивних оцінок** політики Уряду щодо підтримки бізнесу становить 8% і **залишається без суттєвих змін вже більш ніж півроку**
- **Частка нейтральних оцінок** політики Уряду щодо підтримки бізнесу **зменшилась із 58% до 55%**
- **Частка негативних оцінок** незначним чином збільшилась, із 16% до 18%

Головні результати 6: Інвестиції

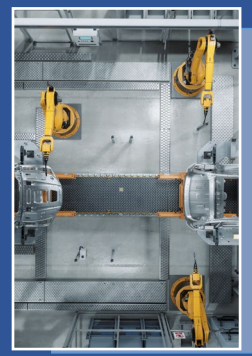

58% підприємств вважають, що зараз **несприятливий момент для купівлі обладнання**, а **42%** - що **більш-менш сприятливий**

У 2023 році лише **45%** підприємств **здійснювали інвестиції**. Більшість підприємств інвестували в ремонт або заміну застарілого обладнання

Менше половини (**44%**) підприємств вже **інвестували** або **планують** інвестиції **у 2024** році

Основні перешкоди для інвестування у 2024 році: **економічна невизначеність** (48%), **політична нестабільність** (45%) і **недостатні прибутки** (35%)

Чи сприятливий зараз час для інвестицій?

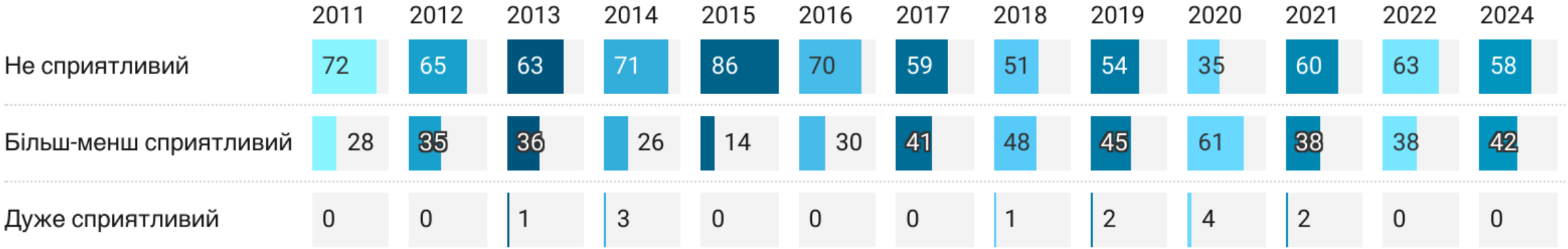

- **Більше половини респондентів** (серед тих, хто зміг дати відповідь на запитання) **вважають, що зараз (лютий 2024 року) несприятливий момент для купівлі обладнання**
- **42%** опитаних надають більше нейтральні оцінки – **час більш-менш сприятливий** для інвестицій в обладнання
- **Лише 2 респонденти** (близько 0%) вказали, що час **дуже сприятливий** для інвестицій
- Оцінка умов для інвестування у 2024 році нагадує ситуацію на початку 2021 та 2022 років, коли результати були під впливом пандемії, проте оцінка наразі більш ніж в півтора рази гірша порівняно з початком 2020 року.
- **Чверть** (25%) **не змогли надати оцінку**, що віддзеркалює високий рівень довгострокової невизначеності

Примітка: Зазвичай це запитання задавалося респондентам на початку кожного року в блоці запитань про інвестиції. Однак у 2023 році питання про інвестиції не були включені до анкети.

Інвестиційна діяльність підприємств

- **У 2023 році 45% опитаних підприємств здійснювали інвестиції.** Показний здійснення інвестицій вищий порівняно з «ковідним» 2021 роком, але нижчий ніж в 2017 – 2020 роках
- Зі **зростанням розміру підприємства зростає** ймовірність **інвестицій** (16% мікропідприємств та 31% малих проти 48% середніх та 78% великих)
- **Найчастіше** інвестиції були в **машинобудуванні** (60%), **хімічній** промисловості (59%) та **поліграфічній** галузі (54%)
- У **2024** році **планують інвестувати 44%** опитаних

Примітка: На початку 2023 року опитування про інвестиції не проводилося, тому відсутні дані про інвестиції у 2022 році та плани на 2023 рік

Куди підприємства інвестували в 2023 році?

Напрямки інвестицій на підприємстві в 2023 році, % опитаних

У 2023 році 45% опитаних підприємств здійснювали інвестиції:

- **Переважна більшість** вкладала кошти в **ремонт чи заміну зношеного** або морально **застарілого обладнання** (82%)
- Далі, з великим відривом на 2-ій та 3-ій позиціях, йдуть заходи з **розширення асортименту** (35%) та покращення **дизайну**, **брендування**, **маркетингу** продукції (32%)
- 4-ту позицію посідає **плановий ремонт приміщень** (28%)
- Частина **інвестицій** пов'язані **з ліквідацією наслідків війни**: 11% ремонтували обладнання, а 5% - приміщення – але ці напрямки серед найменш поширених (7-ма та 9-та позиція в списку напрямків інвестицій)

Що заважає інвестиціям у 2024 році?

Топ-10 перешкод для інвестицій у 2024 році, % опитаних

Лише 44% підприємств планують інвестиції у 2024 році. Зокрема інвестиціям заважає низка перешкод:

- Основні перешкоди для інвестування у 2024 році: **економічна невизначеність** (48%), **політична нестабільність** (45%) і **недостатні прибутки** (35%).
- Компанії бояться інвестувати через **небезпеку для персоналу та майна** через війну (30% та 4-те місце)
- Відсутність **страхування військових ризиків** є перешкодою інвестиціям для 23% опитаних (на 6-му місці)
- Серед перешкод **також традиційні** для українського бізнесу **бар'єри для ведення бізнесу** як **недостатній попит** (21%), **дорогий позиковий капітал** (21%), **непередбачуваність** змін **законодавства** (18%)
- **Лише** для **7%** підприємств **відсутні перешкоди**, які стримують від інвестицій у 2024 році

Нове щомісячне опитування підприємств. Методологія

Потреба у вичерпній інформації про економічну ситуацію є важливою для економічної політики під час війни. Для швидкого збору інформації про поточний стан економіки на рівні підприємства, Інститут економічних досліджень та політичних консультацій буде проводити щомісячне опитування підприємств із **застосуванням підходу кон'юнктурних досліджень** (або Business Tendency Survey). Методологію розроблено для оцінки ситуації з «базового рівня» — суджень та очікувань основних економічних агентів – підприємців та керівників підприємств.

Щомісячне опитування складається з двох частин – регулярної та спеціальної. Регулярно респонденти відповідають на питання про зміну основних показників діяльності та короткострокові прогнози щодо майбутніх змін цих же показників -- випуску (виробництво), реалізації (продажів), експорту, заборгованостей, нових замовлень, зайнятості тощо. Оцінки та очікування щодо змін ділового клімату та фінансово-економічної ситуації на підприємстві в перспективі на півроку також будуть у фокусі нашої уваги.

Спеціальна частина Щомісячного дослідження дозволяє отримувати інформацію щодо специфічних тем. Спеціальна частина розглядає проблеми підприємств, вплив війни на обсяги виробництва, експортну діяльність, основні потреби бізнесу та оцінку державної політики..

У цьому дослідженні використовується панельна вибірка, яка включає **500+ підприємств, що розташовані у 21-му з 27-ми регіонів України**, включаючи Вінницьку, Волинську, Дніпропетровську, Житомирську, Закарпатську, Запорізьку, Івано-Франківську, Київську, Кіровоградську, Львівську, Одеську, Полтавську, Рівненську, Сумську, Тернопільську, Харківську, Хмельницьку, Черкаську, Чернівецьку та Чернігівську області та місто Київ.

Польовий етап 22-ої хвилі тривав 19 – 29 лютого 2024 року. Керівники підприємств порівнювали результати роботи у лютому з січнем 2024 року, чи іншого показника на момент проведення опитування (лютий 2024 року) та давали прогнози на наступні 2 - 3 чи 6 місяців залежно від питання. В окремих питаннях (де це було зазначено) результати роботи порівнювалися з довоєнним часом (період до 24 лютого 2022 року). Опитувані давали прогнози на наступні 3 місяці роботи.

Наші контакти

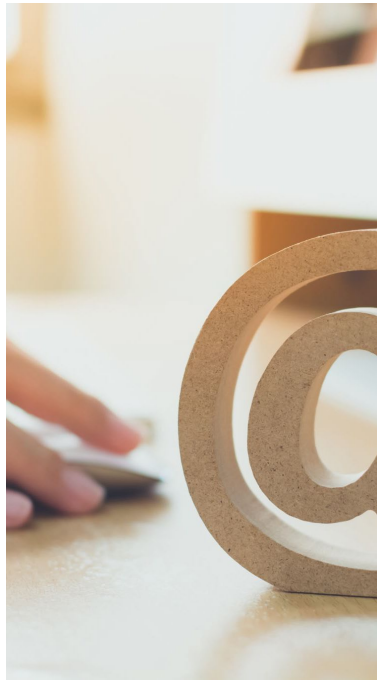

website:	www.ier.com.ua
e-mail:	rubanik@ier.kyiv.ua kuziakiv@ier.kyiv.ua
Facebook:	https://www.facebook.com/IER.Kyiv/
Twitter (in English only):	https://twitter.com/IER_Kyiv

Фінансується Європейським Союзом
erim Equal Rights & Independent Media
МІЖНАРОДНИЙ ФОНД ВІДРОДЖЕННЯ
ATLAS NETWORK
ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ